

Bahá'u'lláh

**A
Hét Völgy
és
a
Négy Völgy**

Kiadja a Magyarországi Bahá'í Közösség
Országos Szellemi Tanácsa
ISBN 963 03 6188 4
MEDIANT NYOMDA

Fordította:

A hét völgy: Koczóh Péter
A négy völgy: Endrei László
Szabó Piroska

Lektorálta:

A hét völgy: Szepesi Angéla
A négy völgy: Koczóh Péter

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ	2
A HÉT VÖLGY	5
A KERESÉS VÖLGYE	6
A TUDÁS VÖLGYÉBE, ...	8
AZ EGYSÉG VÖLGYÉBE, ...	10
A MEGELÉGEDETTSÉG VÖLGYÉBE	14
A CSODÁLAT VÖLGYÉBE	15
AZ IGAZI SZEGÉNYSÉG ÉS TÖKÉLETES SEMMI VÖLGYÉBE	17
A NÉGY VÖLGY	21
AZ ELSŐ VÖLGY	22
A MÁSODIK VÖLGY	23
A HARMADIK VÖLGY	24
A NEGYEDIK VÖLGY	25
MUTATÓ AZ ARAB ÉS PERZSA SZAVAK ÁTÍRÁSÁHOZ	29

ELŐSZÓ

A bahá'í hit 1844. május 22. éjszakáján született a perzsiai Siráz városában. Mohamed leszármazottja, Ali Mohamed kijelentette, hogy Ő az Isten Küldötte, ezáltal megdöbbenve fiatal vendégét, Mollá Husszein-t. Felvette a Báb, avagy Kapu címet, és miként Keresztelő Szent János, kijelentette, hogy Ő egy önmagánál nagyobb Prófétának az Előfutára. Ezen felül azt tanította, hogy független prófétaként hatalma van arra, hogy a meglévő vallási gyakorlatot megváltoztassa, és hogy imákat és törvényeket nyilatkoztasson ki. Az, "Akit Isten Ki fog nyilvánítani", fogja majd üzenetét kiegészíteni.

A Báb Sirázban, Háfiz és Szádí költők városában született 1819. október 20-án. Gyermekkorában jósága és vele született tudása felkeltette tanítójának csodálatát. Később, kereskedőként, becsülete és igazságérzete új mércét állított a kereskedők közössége elé.

A Báb Kinyilatkoztatása utáni évek zavargásokkal voltak terhesek. Ügyének 4.000 követőjét ölték meg egyetlen év alatt a vadállati fanatikus és tudatlan perzsa muzulmánok. Az elsőt, aki hitt Benne, orvlövészek terítették le; legnagyobb tanítványát, Kuddúsz, Barfurús (Bábul) piacterén darabokra szaggatták; Táhere, a legkiválóbb bábí nő, bátran és kihívóan kiállt oda fogvatartóinak: "Megölhettek, amikor akartok, de a nők egyenjogúsodását nem tudjátok megállítani!"

A Báb sok könyve közül - néhányat fogságban írt perzsa Azerbajdzsán hegyeiben - a legfontosabb a perzsa *Bayán* és az arab *Bayán*. Az előbbi A.L.M. Nicholas, a perzsa születésű tabrizi francia konzul, akinek a Báb élete és tanításai felkeltették csodálatát, lefordította franciára.

A Báb Bahá'u'lláh (Isten Dicsősége) iránti szeretetből áldozta fel életét. Drámai körülmények között halt vértanúhalált a tábrizi kaszárnya sivár terén 1850. július 9-én délben.

2.

A bahá'í történelem második időszakának központi alakja Bahá'u'lláh volt, az, Akinek az eljövételét a Báb megjövendölte. Teheránban, a perzsa fővárosban született 1817. november 12-én. Eredeti neve Husszein Ali volt; később a Bahá'u'lláh címet vette fel, amelynek jelentése "Isten Dicsősége".

Husszein Ali egy nemes, tisztelt és gazdag családból származott. Nyitva állt előtte a kormányzati karrier, de a politika nem érdekelte. Országát nem ebből a világból való volt. Hátat fordított a fényűző életnek és a Báb Ügyének korán bajnokává vált. Tudta, hogy ez az út megpróbáltatásokhoz és szenvedéshez vezet, és hogy Őt és szeretteit üldözni fogják. A nagy csapás 1852 augusztusában érte, amikor a Fekete Verem nevű földalatti börtönbe vetették Teheránban. Tolvajok és gyilkosok vették körül, súlyos láncok és bilincsek vágtak húsába. E hely szörnyűségei, szenvedései és sötétje közepette született meg Bahá'u'lláh Kinyilatkoztatása. A "Legnagyobb Szellem" megjelent álmában, és minden irányból ezek a szavak hallatszottak: *"Bizony, győzedelmessé teszünk Téged saját Magad és Tollad által. Ne siránkozz amiatt, mi Reád méretett, és ne félj, mert biztonságban vagy. Isten hamarosan Néked adja a föld kincseit - azon személyeket, kik segédkezni fognak Néked önnön Magadon és Neveden keresztül, mely által Isten megélesztette azok szívét, kik felismerték Őt."*

1853. januárjában Bahá'u'lláh-t és családját száműzték Perzsiából. Száműzetése helyszínéül Bagdadot választotta. Utazása a tél közepén, a Kermánsáh-i jeges hegyek megpróbáltatásain át vezetett nyugatra, a Tigris partjain fekvő város felé. Ahogy múltak az évek, úgy nőtt Bahá'u'lláh népszerűsége, a szellemi vezetők kötetlenül Kőrét csoportosultak a folyó mentén, véleményét kérve.

Amint sétált a Tigris mellett, időnként megpihent egy mecsetnél, amely hírmondóként máig megmaradt azokból az időkből, és közben megalkotta a *Rejtett Szavakat*, a gyönyörű szent verseket, melyek összefoglalják a vallás lényegét. Legfontosabb munkája Bagdadban a Bizonyosság könyve volt. Ez a folytonosan fejlődő kinyilatkoztatás témájával foglalkozik, és azt tanítja, hogy a Próféták az emberek szükségleteitől és fogékonyságától függően nyilatkoztatják ki tanításaikat. Befolyása annyira megerősödött, hogy az már nem felelt meg Perzsia és Törökország uralkodóinak, ezért elhatározták, hogy messzebbre küldik hazájától.

1863. április 22-én elhagyta otthonát, átkelt a Tigrisen és sátrat ütött egy kertben, amelyet a Rezván, avagy Paradicsom kertjének nevezett el. Itt kinyilatkoztatta megbízható barátainak, hogy Ő Isten Megnyilvánulása, Aki azért küldetett a Földre, hogy elhozza az igazságosság régen megígért országát.

Ezt követően száműzték Konstantinápolyba és Edirnébe, ahol Bahá'u'lláh nyilvánosan is meghirdette küldetését. Edirnében 1863-ban kinyilatkoztatta a Királyok Tábláit (Szúri-i-Mulúk), figyelmeztetve kelet és nyugat királyait, hogy az Isten iránti engedetlenség bukásukhoz fog vezetni.

Bahá'u'lláh-t végül a palesztinai Akkó ősrégi börtönébe száműzték (ezt a keresztes háborúk idején St Jean d'Acre néven ismerték). A Szentföldön írta meg a *Kitáb-i-Aqdas*-t, a Legszentebb Könyvet. Ebben előírja a kötelező imákat, meghatározza a böjt és a Szent Napok (ünnepek) dátumait, elítéli azok ócsárlását, akik nincsenek jelen, a tétlenséget és az állatok iránti kegyetlenséget. A könyv megtiltja az ópium és alkohol használatát - a tudományos célok kivételével -, a rabszolgaságot, a koldulást és a szerzetességet. Egynejséget parancsol, nem engedélyezi a szerencsejátékokat, és kötelező jelleggel előírja végrendelet készítését. Megparancsolja minden bahá'í-nak a kormányok iránti engedelmisséget. A bahá'í erények között szerepel a szeplőtelen tisztaság, a szemérmesség, a megbízhatóság, a vendégszeretet, az udvariasság és az igazságosság.

3.

Bahá'u'lláh *Hét völgye* a misztikus művek csúcspontjának tekinthető. Ezt a mélyértelmű munkát Mohjed-Dín sejknek, Kaneqin bírójának írta válaszként annak kérdéseire. A város a perzsa határ közelében található, Bagdadtól északkeletre. A bíró nyilvánvalóan a szufi filozófia követője volt, amely az iszlámon belül misztikus mozgalomként fejlődött ki. A szufik célja az volt, hogy a meditáció és az ima, az elmélkedés és elragadtatás útján Isten Színe elé járulhassanak. Különleges kifejezéseket fejlesztettek ki a szellemi haladás állomásainak magyarázatára. Néhány szufi azt a tanítást fogadta el, hogy ők Mohamed vagy más Próféták segítségével nélkül is egyenesen az Isten felé közeledhetnek. Ez a nézőpont logikusan vezetett ahhoz, hogy a szufikat, mégha ez nem is vonatkozik a tömegekre, lelkiismeretük biztosan vezeti, s rájuk nem vonatkoznak a vallás törvényei. A legnagyobb perzsa misztikusok, Dzsalál-ad-Dín Rúmi és al-Gazali megkérdőjelezték ezt az elméletet, és megerősítették, hogy csak Isten törvényei megtartásával, úgy, ahogy azokat az Ő Küldöttei kinyilatkoztatták, lehet az egyénnek Isten Színe elé jutnia.

Mohjed-Dín sejk kétségkívül ismerte a tizenkettedik századbeli perzsa szufi, Farid-ad-Dín Attár írásait. Attár legkiválóbbként elismert munkája a *Mántequet-Teir*, vagyis a Madarak Gyűlése. Ebben a lélek útját a Keresés, a Szeretet, a Tudás, a Világtól való elfordulás, az Egyesülés, a Zavarodottság és a Megsemmisülés hét völgyén át követi. Bahá'u'lláh egy hasonló, de nem azonos mintát használt a perzsa nyelven írt *Hét völgyben*, amely a lélek létcélja felé haladásának hét szintjét írja le. Bahá'u'lláh a Szulejmánije közelében lévő hegyekből Bagdadba való visszatérése után írta ezt a munkáját. A téma alapvetően idő és hely nélküli: a vallás belső igazságai. A szellemi valóságok minden nagy vallásban ugyanazok, és ezek alkotják a hit alapjait. "Ez Isten változhatatlan Hite, örök a múltban, örök a jövőben."

A *Négy völgy*, egy Bagdadban, a Hét völgy megalkotása után írt levél, címzettje a karkuki (iraki Kurdisztán egyik városa) tudós, Abdur-Rahmán sejk. Négy utat jelöl meg, melyen keresztül a Láthatatlan meglátható, az emberi szív négy lépcsőjét, és a négyfajta misztikus utazót, akik az Elérni Kívántat, a Dicséreteset, a Vonzót és a Szeretett Lényt keresik. A négy isteni állapotot a Korán ezen versében találjuk (57:3): "Ő az első és a végső, a külső és a belső. Ő minden dolog tudója."

ROBERT L. GULICK, Jr.
1975. február 1.-én

A HÉT VÖLGY

Isten, a Kegyelmes, a Könyörületes Nevében.

Dicsőség Istennek, Ki előhívta a létezést a semmiből; felvéste az ember táblájára a lét előtti lét misztériumait; megtanította néki az isteni kinyilatkoztatás misztériumaiból azt, mit nem tudott; Fénylő Könyvvé tette őt azok számára, kik hittek és átadták önnön magukat; megláttatta véle minden dolgok (Kullu Sej) teremtését e sötét és romos korszakban, és arra indította, hogy az öröklét csúcásról csodálatos hangon szólaljon meg a Nagyszerű Templomban¹, abból a célból, hogy önmagában, önmaga által és Ura Megnyilvánulása állásán keresztül minden ember bizonyosságot tehessen, hogy nincsen Isten Rajta kívül, és hogy ezáltal minden ember eljuthasson a valóságok legmagasabb csúcására, mígnem senki nem fog semmi másra figyelmeztetni, csak arra, hogy Istent láthatja meg abban.

És dicsérem és magasztalom az első tengert, mely az Isteni Lényeg óceánjából kiágazott, és az első reggelt, mely az Egyedülvalóság Láthatárán felragyogott, és az első Napot, mely az Öröklét Mennysországaiban felkelt, és az első tüzet, mely az egyedüliség lámpásában a Lét előtti lét Kandeláberéből lánggra lobbantatott: Őt, Ki Ahmed² volt az emelkedettek királyságában, és Mohamed a mennyei gyülekezetben, és Mahmud az őszinték birodalmában - „Bármelyikhez is fohászok, Őt illetik meg a legszebb nevek”³ azoknak szívében, kik tudók. Örökkön áradják a béke háza népére és társaira!

Továbbá, meghallottuk, mit a tudás fülemüléje dalolt lényed fájának ágain, és megtudtuk, miről bűgött a bizonyosság gerléje szíved lugasának vesszőin. Olybá tűnik, leveled elolvasásával belelegeztem szereteted köpönyegének illatát, és mintha személyesen is találkoztam volna véled. És minthogy megláttam, hogy az Istenben való halálodról téssz említést, és a Rajta keresztül való élésről, és arról, hogy mennyire szereted az Ő szeretteit, az Ő Neveinek Megnyilvánulásait és az Ő Jegyeinek Hajnalcsillagait - ezért hát a dicsőség létsíkjaiból szent és ragyogó bizonyosságokat nyilatkoztatok ki néked, hogy a szentség, a [Istenhez való] közelség és a szépség udvarába vonzhasalak, és oly méltóságra emelhesselek, aholis a teremtésben majd nem látsz semmi mást, csak Szeretted, a Tisztelt Arcát, és oly módon láthatsz minden teremtett dolgot, mint csak azon a napon, mikor [senki] más nem említették.

Erről énekel az egyedülvalóság fülemüléje Goszije kertjében⁴. Emígyen szól: „És megjelenik majd szíved tábláján a 'Féltétek Istent! Isten tanít benneteket'⁵ mélységes misztériuma; lelked madara emlékezetébe idézi a lét előtti lét szent menedékét, a 'járd a te Urad könnyen járható útjait'⁶ mennysországaiban szárnyal a vágyódás szárnyain, és a lelki közösség gyümölcsseit gyűjtögeti az 'aztán egyél mindenfajta gyümölcsből'⁶ kertjeiben.”

Életemre, ó, barátom, ha a tudás földjén növekvő bimbók zöld kertjéből megízlelnéd ezen gyümölcsöket, melyek a nevek és tulajdonságok tükrében visszatükröződő Isteni Lényeg hajnali fénye mellett növekednek, a vágyódás kitépné kezedből a türelem és megfontoltság gyeplőjét, lelkedet beleremegtetné a villódzó fénybe, és földi lakhelyedről az első, mennyei otthonba vonzana a Valóságok Középpontjában, és olyan létsíkra emelne, ahol oly módon szárnyalnál a léghen, miként a földön jársz, és úgy sétálnál a vízen, miként most a szárazon

---

¹ A Megnyilvánulás.

² Mohamed, Ahmed és Mahmud a Próféta nevei és rangjai, melyeket a "dicsőíteni, magasztalni" igéből lehet levezetni.

³ Korán 17:110 (Az idézett helyek forrása Simon Róbert Korán-fordítása, Budapest, Helikon, 1987)

⁴ Ali egyik szentbeszédéből.

⁵ Korán 2:282

⁶ Korán 16:69

futsz. Ezért, örvendezzünk, Én is, te is, és mindenki, aki felhág a tudás mennyországába, és kinek szíve felfrissül ezáltal, hogy a bizonyosság szele borzolta végig lényének kertjét a Mindenek Felett Kegyelmes Sébájából.

Béke azzal, ki az Egyenes Utat követi!

És tovább: Azt mondják, hét állomás jelzi az utazó útját a por honától a mennyei otthonig. Egyesek ezeket Hét Völgynek nevezték, mások Hét Városnak. És azt mondják, hogy amíg az utazó búcsút nem int az ének, és végig nem járja ezen állomásokat, soha el nem érhet a[z Istenhez való] közelség és a [Véle való] egyesülés óceánjához, nem ihatik az összehasonlíthatatlan borból. Az első állomás

A KERESÉS VÖLGYE

E völgy paripája a türelem; türelem nélkül az utazó ezen az úton sehová el nem juthat, és semmilyen célt el nem érhet. Nem lehet sohasem levert, s ha százezer évig próbálkozott is, és még mindig nem látja a Barát szépségét, akkor sem tántorodhatik el. Mert azok, akik az „Érettünk” Kába-kövét⁷ keresik, örvendeznek az igében: „azokat a Mi útjainkon vezéreljük”⁸. Kutatásukban szilárdan magukra övezik a szolgálat ágyékkötőjét, s minden pillanatban keresik, hogy a tudatlanság szintjéről miként utazhatnak a létezés birodalmába. Kötelék őket vissza nem tarthatja, tanács őket el nem tántoríthatja.

Szükséges ezen szolgák számára, hogy a szívet, mely az isteni kincsek forrása, megtisztítsák minden folttól, és hogy elforduljanak az utánzástól - vagyis hogy apáik és uraik ösvényét kövessék -, és hogy a barátságosság és ellenségesség ajtaját a Föld minden embere előtt becsukják.

Ezen az úton a kereső olyan állapotba jut, ahol azt látja, hogy minden teremtett dolog tébolyultan kutat a Barát után. Hány Jákobot fog látni, amint az ő Józsefét keresi, hány szeretőt, akik sietnek, hogy megkeressék a Szeretettet. A vágyakozók világát fogja látni, akik az Egyetlen Vágyott után kutatnak. Minden pillanatban egy komoly dologra bukkan, minden órában egy titoknak ér nyomába; mert ő elszakította a szívet mind a két világtól, és a Szeretett Kába-köve⁷ felé indult. Minden lépését a láthatatlan Birodalomból érkező segítség fogja kísélni, és kutatásának hőfoka növekedni fog.

A keresést Medzsnun⁹ szerelmének mércéjével kell mérjük. Azt mondják, hogy egy nap látták Medzsnunt, amint a port szitálja, és peregnek a könnyei. Megkérdezték: „Mit csinálsz?” Azt válaszolta: „Leilát keresem.” „Jaj szegény fejednek” - kiáltották - „Leila tiszta lélek, és te őt mégis a porban keresed?” „Mindenhol keresem” - válaszolta ő - „hátha valahol megtalálom.”

Igen, bár a bölcs számára szégyenletes, hogy az Urak Urát a porban kívánja fellelni, mégis a keresés hatalmas hevéről tanúskodik az. „Aki egy dolog után buzgón nyomoz, megtalálja azt.”¹⁰

Az igaz kereső semmi más után nem kutat, mint annak tárgya után, és a szerelmesnek nincs más vágya, mint hogy egyesülhessen szerettével. És a kereső nem érheti el célját, amíg

⁷ A mekkai legbelső Szentély. A szó itt "célt" jelent.

⁸ Korán 29:69 "Akik azonban Érettünk fáradoznak, azokat a Mi útjainkon vezéreljük".

⁹ Medzsnun szó szerint "bolond"-ot jelent. Ez a neve az arab és perzsa népköltészet híres szerelmesének, akinek kedvese Leila, egy arab hercegnő volt. Az istenivel határos igaz emberi szerelmet szimbolizáló történet sok romantikus perzsa vers témája, a leghíresebb Nizami költeménye, melyet 1188-89-ben írt.

¹⁰ Arab közmondás.

mindent fel nem áldoz. Vagyis, bármit látott, hallott és értett, mindezt semmibe kell vegye, hogy beléphessen a szellem birodalmába, mely Isten Városa. Ha Őt akarjuk keresni, dolgoznunk kell. Ha a Véle való újraegyesülés mézéből kívánunk kortyolni, lángolnunk kell. És ha ezen kelyhet megízleltük, hátat fogunk fordítani a világnak.

Az utazó ezen az úton minden földet bejár, és minden országban lakozik. A Barát szépségét keresi minden arban, és minden vidéken Szerelmese után kutat. Csatlakozik minden társasághoz, és közelséget keres minden lélekkel, hátha valamelyik elmében felfedezheti a Barát titkát, vagy egy arban megpillanthatja Szerelme szépségét.

És ha Isten segítségével ezen az úton nyomát találja a Barátnak, Kinek nincs nyoma, és a rég elveszett József¹¹ illatát lélegzi be a mennyei küldöttől, akkor egyenesen belép

A SZERETET VÖLGYÉBE,

és feloldódik a szeretet tüzében. Ebben a városban emelkedik az elragadtatás mennyországa, ragyog a vágyódás világot beragyogó Napja, és lángol zúgva a szeretet tüze, és mikor a szeretet tüze lobog, hamuvá hamvasztja az a józan ész aratását.

Az utazó itt nem tud önmagáról, sem más egyébről. Nem lát tudatlanságot, sem tudást, sem kétséget, sem bizonyosságot; a vezérlés reggelét a tévelygés éjszakájától ő meg nem különböztetheti. Menekül úgy a hitetlenségtől mind a hittől, és a halálos mérge balzsam számára. Minek okából mondja Attár¹²:

A hitetlennek tévelygés - a hívőnek hit;
Attár szívének fájdalmából szemernyi.

E völgy paripája a fájdalom, és ha nincs fájdalom, ez az utazás soha véget nem ér. Ebben az állapotban a szerető semmire nem gondol a Szeretetten kívül, és nem keres más menedéket, csak a Barátot. Minden pillanatban száz életet ajánl fel Kedvese ösvényén, és minden lépésnél ezer fejet szór a Szeretett lábai elé.

Ó, testvérem! Míg be nem lépsz a szeretet Egyiptomába, soha el nem érsz a Barát Szépségének Józseféhez; és hacsak, mint Jákob, el nem veted külső szemeidet, soha nem nyithatod fel belső lényed szemét; és míg nem lángolsz a szeretet tüzében, a Vágyódás Szerelmesével nem fogsz sohasem szót váltani.

Egy szerelmes nem fél semmitől, és baj közelébe nem férközhet, lásd, vacog ő a tűzben, és száraz marad a tengerben.

Szerelmes, kit hideg lel a pokoltűzben;
Tudós az, ki száraz marad tengervízben.¹³

A szeretet semmilyen létezését el nem ismer, és semmilyen életet nem kíván: életet lát a halálban, és a szégyenben keres dicsőséget. Annak, aki ki kívánja érdemelni a szerelem örülségét, bővelkednie kell józanságban; s ahhoz, hogy kiérdemelje a Barát béklyóit, el kell tennie szellemiséggel. Áldott a nyak, mit az Ő hurka szorít, boldog a fej, mely porba hullott szeretete ösvényén. Ezért hát, ó, barát, add fel saját éned, hogy megtalálhasd a Páratlant, hagyd magad mögött e halandó világot, hogy a mennyország fészékében kereshess magadnak

¹¹ Lásd József történetét a Koránban és az Ószövetségben.

¹² Farid-ad-Dín Attár, a nagy perzsa szufi költő (kb. 1150-1230).

¹³ Perzsa misztikus költemény.

otthont. Légy semmi, ha fel kívánod szítani a lét tüzeit, és alkalmassá kívánsz válni a szeretet ösvényére.

A szerelem nem csap le élő lélekre,
A sólyom sem tép bele döglött egérbe.¹⁴

A szerelem minduntalan lángra lobbant egy világot, és minden földet pusztává tesz, ahol csak zászlaját kibontja. A létezésnek nincs helye az ő királyságában; a bölcs birodalmában nem parancsolhat. A szerelem leviatánja elnyeli a józan okfejtés mesterét, és elpusztítja a tudás urát. A hét tengert is felhőrpinti, de szíve szomszédja még mindig csillapítatlan, és emígyen kiált: „Még több van?”¹⁵ Menekül saját magától, és elhúzódik a földön mindenkitől.

A szerelem idegen úgy földön mind mennyben,
Őrütségek tombolnak benne, hetvenketten.¹⁶

Miriád áldozatot ver bilincsbe, és milliárd bölcsesít meg nyilával. Tudd, hogy a világban minden vörösség az ő haragjából származik, és minden sápadt arc az ő mérgétől fehér. Egyetlen orvossága a halál, sehol máshol nem jár, csak az árnyak völgyében; mégis, méznél édesebb mérge a szerelmes ajkán, és szebb az általa okozott rombolás a kereső szemében, mint százezer élet.

Ezért hát az ördögi én fátylait el kell emészteni a szeretet tüzeiben, hogy a szellem kifinomuljon és megtisztuljon, és ily módon megismerhesse a Világok Urának méltóságát.

Szítsd fel a szerelem tüzeit, és égess el benne mindent,
Majd lépj be a szerelmesek országába.¹⁷

És ha Teremtője által megerősítve a szerető kimenekül a szerelem sasának karmaiból,
belép

A TUDÁS VÖLGYÉBE,

a kételyből bizonyosságba ér, és az áltatás sötétjéből kijut az istenfélelem vezérlő fényébe. Megnyílnak belső szemei, és bizalmasan társalog Szerelmesével; feltárja az igazság és áhítatosság kapuját, és bezárja a hiábavaló képzelgés ajtaját. Ezen állapotban megelégszik Isten parancsával, a háborút békének látja, és a halálban az öröklét titkait találja. Belső és külső szemeivel a feltámadás misztériumait szemléli a teremtés királyságaiban és az emberek lelkében, és Isten végtelen számú Megnyilvánulásában tiszta szívvel megérti a mennyei bölcsességet. Az óceánban meglel egy cseppet, és egy cseppben is meglátja a tenger titkait.

Hasítsd ketté az atom szívét, és ímé,
Napot találsz legbelül.¹³

¹⁴ Perzsa misztikus költemény, vö. Rejtett Szavak, arab 7.

¹⁵ Korán, 50:30

¹⁶ Dzsalál-ad-Dín Rúmí (1207-1273): A Masznaví. A legnagyobb perzsa szufi költő, mellékneve Maulaná ("Mesterünk") volt. A kerengő dervisek rendjének alapítója.

¹⁷ Részlet Bahá'u'lláh egyik ódájából.

Ebben a völgyben az utazó az Igaz Isten munkálkodásában semmi mást nem lát, mint tiszta gondviselést, és minden pillanatban emígyen szól: „Nem látsz egyenetlenséget a Könyörületes teremtésében. És nézd meg még egyszer! Látsz-e vajon repedést?”¹⁸ Az igaztalanságban meglátja az igazságosságot, és az igazságosságban a kegyelmet. A tudatlanságban számtalan rejtett tudást talál, és a tudásban a bölcsesség milliárd megnyilvánulását. Széttöri a test és a szenvedélyek börtönrácsait, és a halhatatlan birodalom lakóival társalog. Felhág a belső igazság létrafokain, és a dolgok belső jelentésének mennyországába siet. Az „És megmutatjuk nekik a jeleinket a föld tájain és saját magukban”¹⁹ bárkájában hajózik, és átkel a „hogyan nyilvánvalóvá legyen a számukra, hogy ez [a Könyv] az Igazság”¹⁹ tengerén. És ha igazságtalansággal találkozik, türelmes lesz, és ha haraggal fordulnak feléje, szeretetet mutat.

Volt egyszer egy szerelmes, aki hosszú éveken át sóhajtozott messzi kedvese után, és a tőle való távollét tüze emésztette. A szerelem törvénye szerint szívében nem lakozott türelem, és teste belefáradt a lélek [súlyába]; a szíve választotta nélküli életet gúnynak tekintette, és elemésztette az idő. Hány és hány nap nem talált megnyugvást az utána való vágyódásban; hány éjszaka kerülte szemét az álom fájdalom miatt; teste sóhajjává aszott, szíve sebe a szomorúság jajszavává tette. Ezer életet adott a vele való együttlét kelyhének egyetlen kortyáért, de ez sem segített. Számára az orvosok gyógyszert nem találtak, és elkerülték társai; ó, igen, nincsen orvosága az orvosoknak egy szerelemtől beteg számára, azt csak a kedves kegye tudja megmenteni.

S végül vágyódásának fája megtermette az elkeseredés gyümölcsét, és reményének tüze hamvába holt. Aztán egy éjszaka nem élhetett tovább, kiment házából, és a piactérre indult. Hirtelen egy ör eredt nyomába. Futásnak lódult, de az követte, egyre több ör gyűlt össze, és elálltak fáradó lábai elől minden utat. És a szerencsétlen szívéből kiáltás szakadt fel, és iderohant, és odafutott, és így jajongott magának: „Ó, ez az ör biztosan Ezráel, a halálom angyala, azért követ annyira; vagy pedig az emberek zsarnoka, aki ártani akar nekem.” Lábai csak vitték a szerelem nyilától vérzőt, és szíve ontotta a könnyeket. Végül egy kert falához ért, és elmondhatatlan fájdalommal felkapaszkodott rá, minthogy nagyon magas volt; és életéről elfeledkezvén, levetette magát a kertbe.

És ott megpillantotta szerelmesét, lámpával a kezében, amint egy gyűrűt keresett, amit elveszített volt. S mikor a szívét áldozó szerelmes elbűvölő kedvesére nézett, mély lélegzetet vett, és kezét imára emelve emígyen kiáltott: „Ó, Istenem! Magasztald ez őrt, halmozd el bőséggel, és adj neki hosszú életet! Mert ez az ör Gábriel volt, aki vezetett engem, szegényt; vagy pedig Eszrafil, aki élete adott ennek a nyomorultnak!”

Bizony, szavai igazak voltak, mert az ör látszólagos zsarnokságában sok rejtett igazságot talált, és meglátta, mennyi kegyelem rejtezik a fátyol mögött. Az ör gyűlöletből őt, aki szomjazott a szerelem sivatagában, kedvese tengeréhez vezette, és az elválasztottság sötét éjszakáját beragyogta az újbóli egyesülés fényével. Azt, aki távol volt, a közelség kertjébe vezette, és egy beteg lelket orvosához irányított.

Ha a szerelmes előre látta volna, mi fog történni, kezdettől áldotta volna az őrt, és imádkozott volna érte, és zsarnokságát igazságnak látta volna; mivel azonban a végkifejletet fátyol rejtette előle, kezdetben siránkozott és jajongott. De azok, akik a tudás kertvidékén utaznak, minthogy a kezdetben is látják már a véget, békét látnak a háborúban, és barátságot a haragban.

Ím, ilyen állapotban leledzenek az utazók ebben a Völgyben; de az e fölöttiekben lakozók a kezdetet és a véget egyként látják; mi több, nem látnak sem kezdetet sem véget, és

---

¹⁸ Korán 67:3

¹⁹ Korán 41:53

nem ismernek „elsőt” és „végsőt”²⁰. Sőt, a halhatatlan város lakói, kik a zöld kertvidéket lakják, még a „sem nem első, sem nem végsőt” sem látják, menekülnek minden elől, mely első, és visszautasítanak mindent, ami utolsó. Mert ők már áthaladtak a nevek világain, és villámsebesek suhannak a tulajdonságok világain túlra. Emígy, hogy megmondattott: „A Tökéletes Egység kizár mindenféle tulajdonságot”²¹. És ők az Isteni Lényeg árnyékában lakoznak.

Ezzel kapcsolatban tett oly mély utalást Hadzsi Abdullah²² - Isten, a Legmagasabb szentelje meg szeretett lelkét -, és szólt oly bölcsen a „Vezess minket az egyenes úton”²³ jelentéséről, ily módon: „Mutasd meg a helyes utat, vagyis tisztelj meg minket Lényeged szeretetével, hogy többé ne magunk felé forduljunk, sem nem más felé, hanem csak Tefeléd, hogy csak a Tieid lehessünk, csak Téged ismerjünk, csak Téged lássunk, és ne gondoljunk senkire, csak Rád”.

Sőt, ezek már túlemelkednek ezen állomáson is, ezért, hogy megmondattott:

A szerelem fátyol szerető és kedves között,
Ennél többet én már nem szólhatok.¹⁶

Ím, felragyogott a tudás reggele ezen az órán, és a vándorlás és utazás lámpái kioltattak.²⁴

Rejtve volt ez Mózes előtt,
Bár Ő volt az erő és a fény,
Ezért te, kinek szárnya sincs,
Ne próbálj röpködni könnyedén.¹⁶

Ha te a bensőddel való társalgás és az ima embere vagy, szárnyalj fel a Szent Lelkek segítségével, hogy megláthasd a Barát titkait, és elérhess a Kedves fényeihez. „Istenhez tartozunk, s Hozzá fogunk [majdan] visszatérni”.²⁵

Miután áthaladt a Tudás Völgyén, mely a korlátozottság utolsó síkjá, az utazó elér

AZ EGYSÉG VÖLGYÉBE,

a Tökéletes kelyhéből kortyol, és az Egyedüliség Megnyilvánulásaiban gyönyörködik. Ezen állapotban szétszaggatja a többség fátylait, menekül a hús világaitól, és az egyedülvalóság mennyországába emelkedik. Isten fülével hallja, Isten szemével szemléli a mennyei teremtés misztériumait. Belép a Barát szentélyébe, és mint bizalmas osztja meg

---

²⁰ Korán 57:3

²¹ Alinak tulajdonított mondás.

²² A Herat-ból való Sejk Abu Iszmail Abdulláh Ánszari (1006-1088). Szufi vezető, a Próféta fegyvertársa, Abu Ájjub leszármazottja. Két fő műve a *Monádzsát* (Könyörgések) és a *Rubáját* (Négysorosok). Az "Ánszar" segítőt jelent, azokat a medinaiakat jelöli, akik Mohamed mellé álltak, mikor a városukba ment.

²³ Korán 1:6

²⁴ Arra a misztikus vándorlásra és keresésre utal, melyet a szufi vezetők, a "Fények" irányítanak. Bahá'u'lláh figyelmezteti a misztikusokat, hogy az Isteni Megnyilvánulás megjelenése szükségtelenné tesz minden további kutatást, miként már Ali megmondta: "Oltsd ki lámpád, ha felkelt már a Nap". A Nap itt Isten új Megnyilvánulása.

²⁵ Korán, 2:156

Kedvesével annak kertilakát. A Tökéletes ruhájának ujjából elővonja az igazság kezét; felfedi az erő titkait. Nem lát magában sem nevet, sem hírnevet, sem rangot, hanem Isten dicsőítésében találja meg saját magasztalását. Saját nevében meglátja Isten Nevét; számára „minden dal a Királytól fakad”¹⁶ és minden dallam Tőle száll alá. A „Mondd: Minden Istentől van”²⁶ trónusán ül, és az „Istene kívül nincsen erő”²⁷ szőnyegén pihen. Mindenre az egyedüliség szemével tekint, és látja aláragyogni a Lényeg hajnalából az isteni Nap tündöklő sugarait egyformán minden teremtett lényre, és az egyedülvalóság fényeit tükröződni az egész teremtésben.

Világos Méltóságod előtt, hogy mindazon változatosság, mit az utazó a lét világaiban utazásai állomásain megpillant, az ő saját látásmódjából fakad. Hadd említsünk egy példát, hogy mondandónk jelentése teljesen világossá váljon. Tekintsük a látható világ felett ragyogó Napot: bár minden teremtett dologra ugyanolyan erővel süt, és a Megnyilvánulás Királyának parancsára az egész teremtést elárasztja fényével, mégis mindenhol az adott hely jellemzőinek megfelelően ölt testet és osztogatja jótéteményeit. Például, egy tükörben visszaveri korongját és alakját, és ez a tükör érzékenységének köszönhető; a kristályban lángot lobbant, más tárgyakban pedig csak sugarainak hatását mutatja meg, de nem korongját. És mégis, ezen hatáson keresztül, a Teremtő parancsolatából, minden dolgot azon tárgy sajátossága szerint edz meg, miként te is láthatod.

Hasonlóképpen, a színek is minden tárgyban annak természete szerint válnak láthatóvá. Egy sárga gömbben például a sugarak sárgán világítanak, a fehérben fehérek, és a vörösben a vörös sugarak jelennek meg. Ezek a színváltozatok tehát a tárgyból erednek, nem a ragyogó fényből. És hogyha egy helyet fallal vagy tetővel zárnak el a fénytől, tökéletesen megfosztatik az a fény ragyogásától, és a Nap sem süthet arra.

Így van az, hogy egyes sérült lelkek az én és a szenvedély falaival bástyázták körül a tudás földjét, és a tudatlanság és a vakság felhőjét borították rá, és elfátyoloztattak a titkok Napjának fényétől és az Örök Kedves misztériumaitól; messze tévelyedtek a Hírnökök Ura tündöklő Hitének gyémántokkal ékes bölcsességétől, kizárattak a Mindenek Felett Szépséges szentélyéből, és eltiltattak a ragyogás Kába-kövétől⁷. Ím, ennyit érnek e korszak emberei!

És hogyha egy fülemüle²⁸ felszárnyal az én agyagjából, a szív rózsabokrában épít fészket, és arab dallamokban és édes perzsa énekekben mesél Isten misztériumairól - melyeknek egyetlen szava friss új életre kelti a holtak testét, és a Szentlelket ruházza e világi lét korhadó csontjaira -, meglátod, az irigység ezernyi karma, a gyűlölködés milliányi csőre fogja üldözni, és minden erejükkel halálára törekednek.

Ó, igen, a bogárnak bűzös az édes illat, és a náthás ember számára semmit nem jelent a kellemes parfüm. Ezért mondatott a tudatlanok okulására:

Tisztítsd meg a náthától fejed,
S lélegezd Isten leheletét ehelyett.¹⁶

Összegezve, megvilágítottuk hát a tárgyak közötti különbségeket. Így, mikor a utazó csak a megjelenés helyére figyel - vagyis, mikor csak a sokszínű gömböket látja -, sárga, fehér, vörös színt lát; ebből kifolyólag uralkodik ellenségeskedés a teremtmények között, és takarja a korlátozott lelkek sötét pora a világot. És vannak, akik a fény ragyogását látják; mások pedig ittak az egyedüliség borából, és ezek semmi mást nem látnak, csak magát a Napot.

---

²⁶ Korán 4:78

²⁷ Korán 18:39

²⁸ Bahá'u'lláh-ra utal.

Így, minthogy ők ezen három különböző síkon mozognak, az utazók megértése és szavaik is különböznek; és ezért, hogy az ellenségeskedés jele mindig jelen van a földön. Mert vannak, akik az egyedüliség síkján lakoznak, és arról a világról mesélnek, mások a korlátozottság birodalmában élnek, vagy az én különféle lépcsőfokain, míg mások teljesen el vannak fátyolozva. Ezért, hogy a mai tudatlan emberek, kiknek semmi része nincs az Isteni Szépség ragyogásából, bizonyos állításokkal lépnek fel, és minden korban és korszakban azt zúdítták az egyedüliség tengerének hajósaira, amit pedig ők maguk érdemelnének. „Ha Isten megbüntetné az embereket vétkességükért, akkor nem hagyna a földön egyetlen élőlényt sem, ami mozog. Ő azonban haladékot adott nekik egy megszabott határidőig.”²⁹

Ó, testvérem! A tiszta szív olyan, mint a tükör; tisztítsd meg a szeretet csiszolóvásznaival, és az Istenen kívül minden mástól való elszakadással, hogy a valódi Nap ragyoghasson benne, és az örök reggel pirkadjék ott. Akkor fogod tisztán látni a „Sem föld, sem ég Engem be nem fogadhat, de elférek Én hűséges szolgálom szívében”³⁰ jelentését. És kezdedbe ragadod életed, és határtalan vágyódással új Kedvesed lába elé veted.

Bármikor is költözik be az Egyedüliség Fejedelme Megnyilvánulásának fényessége a szív és a lélek trónusára, ragyogása megmutatkozik minden végtagban. És akkor felragyog a sötétségben a híres hagyomány misztériuma: „A szolga imában vonzódik Hozzám, addig, amíg felelek neki; és amikor válaszoltam, Én leszek a fül, mellyel hallani fog...” Mert emígyen a ház Ura jelent meg otthonában, és annak mindegyik oszlopa az Ő fényében ragyog. És a fény sugárzása és annak hatása a Fényadótól fakad; ezért, hogy mindenek Általa mozognak, és az Ő akaratából kelnek életre. Ez az a forrás, melyből a Hozzá közel lévők kortyolnak, miként megmondattott: „...olyan forrásból, amelyből az [Istenhez] közelállók isznak”³¹.

Azonban senki ne értelmezze úgy ezen kijelentéseket, mintha emberközpontúak lennének, sem ne értse őket úgy, mintha Isten világi alászállottak volna a teremtnyek színvonalára; sem ne vezessék ezek Méltóságodat emilyen feltételezésekre. Mert Isten, az Ő Lényegében, szent minden felemelkedés és alászállás, minden kezdet és vég fölött; Ő az örökkévalóságtól fogva mentes volt az emberi teremtnyek tulajdonságaitól és mindörökre az is marad. Ember Őt soha meg nem ismerte; lélek a Lényéhez vezető ösvényre soha rá nem talál. A Róla való tudás völgyében minden misztikus szellem messze tévelyedett Tőle; minden szent utat vesztett, mikor megérteni kívánta Lényegét. Szenten áll Ő a bölcsék megértése fölött; magasztosabb Ő a tudók tudásánál! Az út el van zárva, és azt keresni istentelenség; bizonyítéka az Ő jelei; léte az Ő bizonyossága.⁴

Ezért, hogy azok, kik szeretik az Ő arcát, emígyen szólottak: „Ó, Te, Kinek Lényege az egyedüli útmutatója a Lényegéhez vezető útnak, és Ki szentségesebb, mint minden hasonlatosság teremtnyeivel.”³⁰ Miként sarkantyúzhatná paripáját a tökéletes semmi a lét előtti lét mezején, vagy kívánhatná a futó árnyék elérni az örök Napot? Így szólt a Barát³²: „Nélküled nem ismerhattünk volna meg Téged”, a Szeretett³² pedig így: „Sem nem juthattunk volna közeledbe”.

Igen, a helyek, melyeket a tudás lépcsőfokairól idéztünk, a Valóság azon Napja Megnyilvánulásainak tudására utalnak, a Napra, mely fényét a Tükrökre vetíti. És azon fény ragyogása a szívekben mutatkozik meg, mégis, az érzékek és az evilági körülmények fátylái alatt rejtezik, miként a gyertya a vaslámpában, és a gyertya fénye csak akkor tör elő, ha azt eltávolítjuk.

---

²⁹ Korán 16:61

³⁰ Hádís, azaz cselekedet vagy kijelentés, melyet hagyományosan Mohamednek vagy valamelyik Szent Imámnak tulajdonítanak.

³¹ Korán 83:28

³² Mohamed próféta.

Hasonlóképpen, az egyedüliség fénye is akkor válik nyilvánvalóvá, ha letéped szívedről a képzelgések burkát.

Világos hát, hogy még a sugaraknak sincs kezdete és vége, hát még a Lét azon lényegének, és azon áhított Misztériumnak. Ő, testvérem, utazz e létsíkokban a keresés, és ne a vak utánzás szellemében. Az igazi utazót a szavak bunkója vissza nem tarthatja, és hivatkozások fenyegetései el nem tilthatják.

Függöny hogy tarthatná távol a szeretőt és a szeretettet?
[Nagy] Sándor fala sem választhatja el őket!³³

Számosak a titkot, de számtalanok az idegenek[?]. Kötetek a Kedves titkát be nem fogadhatják, sem nem meríthetem ki azt a jelen lapokon, bár ne legyen az több, mint egy szó, nem több, mint egy jel. „A tudás egyetlen pont, de a tudatlanok megsokszorozták azt.”³⁰

Hasonló módon elmélkedj a világok közötti különbségekről. Ámbár az isteni világoknak végük soha nincs, mégis vannak, akik négy névvel jelölik őket: az idő világa (*zeman*), mely az, aminek van úgy kezdete, mind vége; a maradandó világa (*dáhr*), melynek van kezdete, de a vége nem ismert; a folytonosság világa (*szármád*), melynek a kezdete, nem látható, de tudható róla, hogy van vége; és az örökkévalóság világa (*ázál*), melynek sem látható kezdete, sem látható vége nincs. Bár sok eltérő elképzelés létezik ezekről, részletes ismertetésük fárasztó lenne. Voltak, akik azt tartották, hogy a folytonosság világának nincs eleje, se vége, és az örökkévalóság világát a láthatatlan, bevehetetlen Legfelső Mennyszágnak nevezték. Mások ezeket a világokat a Mennyei Udvar (Lahut), a Legfelsőbb Menny (Dzsábárút), az Angyalok Királysága (Málákut), és a halandó világ (Naszut) nevekkel illették.

A szeretet ösvényén négyféle utazás létezik: a teremtményektől az Igaz Istenhez; az Igaz Istentől a teremtményekhez; a teremtmények közötti; és az Igaz Istentől az Igaz Istenhez vezető.

Korábbi idők misztikus látói és tudósai sok gondolatot kifejtettek még, melyekről nem szólottam, minthogy nem kedvelem elmúlt idők mondásainak hosszadalmas idézését; mert mások szavainak citálása a szerzett tudás bizonyítéka, nem pedig a mennyei adományoké. Még azokat is, melyeket ismertettem, csak azért idéztem, mert alkalmazkodom az emberek bevett szokásaihoz, és mivel ez barátok között szokásos. Továbbá, az ilyen dolgok túllépnek a jelen levél keretein. Húzódozásunk attól, hogy mondásaikat idézzük, nem gögből fakad, sőt inkább a bölcsesség megnyilvánulása és kegyünk kimutatása.

Ha Khedr léket is ütött a hajóban,
Mégis, ezernyi jó rejtőzik e rosszban.¹⁶

Máskülönben, ezen Szolga elveszettnek és tökéletes semminek tekinti magát még amellet is, kit kedvel Isten, hát még az Ő szentjei jelenlétében. Dicsőíttessék Uram, a Legmagasabb! Továbbá, célunk az, hogy azokról az állomásokról szóljunk, melyeket az utazó bejár, és nem az, hogy a misztikusok ellentmondó kijelentéseit elővezessük.

Bár már hoztunk egy rövid példát a viszonylatosság világának, a tulajdonságok világának kezdetére és végére, hadd állítsunk most mellé egy másodikat, hogy a teljes jelentés megvilágosodjék. Tekintse Méltóságod saját magát; Méltóságod legelső a fia, és legutolsó atyja oldaláról. Külső megjelenésében arról tanúskodik, miként jelenik meg az erő az isteni teremtés birodalmaiban; míg belső lényében azokat a rejtett titkokat mutatja fel, amelyek a Méltóságodba helyezett isteni bizalmat képezik. És így igaz személyéről a használt

³³ Háfiz, a Siráz-ból való Samsz-ad-Dín Mohamed, meghalt kb. 1389-ben. Az egyik legnagyobb perzsa költő.

értelemben az elsőség és végsőség, a külső és belső megjelenés, hogy Méltóságod a reá ruházott ezen négy állapotban megérthesse a négy isteni állapotot, és hogy szíve fülemüléje hangosan hirdethesse a látható vagy elrejtett lét rózsabokrának összes ágán az ígét: „Ő az első és a végső, s a külső és a belső.”³⁴

Ezen kijelentéseket a viszonylagosság síkjában tesszük, az emberek korlátai miatt. Máskülönb, azok a személyek, akik egyetlen lépéssel túlléptek a viszonylagosság és korlátozottság világán, és a Teljesség szépséges síkján lakoztak, és sátrukat a felsőbbség és parancs világaiban ütötték fel - ezek egyetlen szikrával semmivé égették ezen viszonylagosságokat, és egyetlen harmatcseppel kitörölték ezen szavakat. És a szellem tengerében úsznak ők, és a fény szent éterében szárnyalnak. Akkor hát, egy ilyen síkon, mi élete lehet a szavaknak, hogy az „első”-t és „végső”-t, avagy egyebeket itt látni vagy említeni lehessen! Ezen birodalomban az első maga a végső, és a végső csupán az első.

Szerelmes lelkedben építs nagy máglyát,
S hányj rá minden szót és gondolatot, rakd hát!¹⁶

Ó, barátom! Nézz önnön magadra: ha nem lettél volna apává, s nem nemzel fiat, e kijelentéseket sem hallottad volna. Most felejtsd el őket mind, hogy az egyedülvalóság iskolájában a Szeretet Mesterétől tanulhassál, és visszatérhess Istenhez, felcserélhesd a valótlanság belső világát³⁵ igazi állapotodra, s a tudás fájának árnyékában lakozhassál.

Ó, kedvesem! Tedd magad szegényyé, hogy beléphess a gazdagság magas udvarába; és alázd meg tested, hogy ihass a dicsőség folyójából, és eljuthass azon költemények jelentéseinek teljességéhez, melyekről kérdeztél.

Így hát, nyilvánvalóvá tettük, hogy ezek a fokozatok az utazó látásmódjától függenek. Ő minden városban egy világot fog megpillantani, minden Völgyben elér egy forráshoz, s minden mezőn hall egy dallamot. De a misztikus mennyország sólyommadarának keble a szellem sok csodás zsoldárát rejt, és a perzsa madár lelkében sok édes arab dallam van; mégis, rejtve vannak ezek, s rejtve is kell maradnak.

Ha megszólalok, sok elme omlik össze,
S ha írok, sok toll törik szét.^{16,36}

Béke legyen azzal, ki végigjárta ez emelkedett utat, és a vezérlet fényénél az Igaz Istent követi.

És a vándor, miután áthaladt ez égi utazás magas síkjain, belép

A MEGELÉGEDETTSÉG VÖLGYÉBE

Ebben a Völgyben érzi az isteni megelégedettség szellőit, melyek a szellem síkján kélnek. Porrá égeti a nyomorúság fátylait, s belső és külső szemeivel minden dolgon belül és kívül meglátja az „akkor Isten mindegyiküket kárpótolja az Ő [mindent] magában foglaló teljességéből”³⁷ napját. Szomorúsága üdvözltségbe fordul, aggodalma örömbé. Bánata és gyásza örvendezésnek és elragadtatásnak adja át helyét.

³⁴ Korán 57:3

³⁵ A belső sík szufi elméletére utal, mely a Kinyilatkoztatott Igazsághoz képest csak látomás.

³⁶ Bahá'u'lláh-ra utal, Aki ekkor még nem jelentette be a küldetését.

³⁷ Korán 4:130

Bár kívülről szemlélve az ebben a Völgyben utazók esetleg a por világában lakoznak, mégis, bensőjükben a misztikus jelentések magaslatain trónolnak; a belső értelmek végtelen bőségéből lakmároznak, és a szellem válogatott borát kortyolják.

Megbotlik a nyelv, ha ezen három Völgyet kívánja leírni, s bennszakad a szó. A toll e tartományba be nem lép, s a tinta csupán foltot hagy. A szív fülemüléje e síkokban más dalokat és titkokat hoz, melyek megbolygatják a szívet, s a lélek zörömbölni kezd, de a belső jelentés ezen misztériumát csak szív suttoghatja el szívnek, s kebel közölheti bizalmasan másik kebelrel.

A misztériumok tudóinak menyei örömét csak szív beszélheti el szívnek;
Küldönc át nem adhatja, s levél be nem fogadhatja.³³

Nem szólok, mert tudásom sokban silány,
Hiszem szavaim át nem foghatják azokat, és beszédem elhal.³⁸

Ó, barát, míg be nem lépsz az ilyen misztériumok kertjébe, ajkad e Völgy halhatatlan borát meg nem ízlelheti. És ha megízlelted, elfeleded szemed minden más elől, és iszol a megelégedettség borából; eloldod magad más dologtól, Hozzá kötöd magad, leteszed éltedet az Ő ösvényén, és eldobod magadtól lelked. Nincsen más ebben a régióban, amelyet elfelejtened szükséges lenne: „Létezett Isten, és nem létezett semmi Rajta kívül”³⁰, mert az utazó e síkon a Barát szépségét látja mindenben. Még a tűzben is a Szeretett arcát fedezi fel. Az ábrándképben meglátja a valóság titkát, és a tulajdonságokból kiolvassa a Lényeg rejtélyét. Mert ő sóhajainak lángjával porrá égette a fátylakat, és egyetlen pillantással szétszaggatta a lepleket; átható szemmel fürkészi az új teremtést; tiszta szívvel ért meg szövevényes igazságokat. Elégséges bizonyosság erre a hely: „Mi azonban fölnyitottuk a szemed, és ma éles a tekinteted”.³⁹

És miután az utazó áthaladt a tiszta megelégedettség síkjain,

A CSODÁLAT VÖLGYÉBE

ér, a nagyság óceánjaiban hanyódik, és csodálata minden pillanatban növekszik. A gazdagság formáját most szegénységnek látja, és a szabadság lényegét pusztá tehetetlenségnek. Az egyik pillanatban megnémul a Mindenek Felett Dicsőséges szépsége láttán, aztán belefárad saját életébe. A csodálat ezen forgószele hány misztikus fát tépett ki tövestől, és hány lelket merített ki. Mert ebben a Völgyben az utazón zűrzavar lesz úrrá, bár annak szemében, ki idáig elért, ezen csodák nagyszerűek és kedvesek. Minden pillanatban egy csodálatos világot pillant meg, egy új teremtést, megdöbbenésből döbbenetbe esik, és beleveszik az Egyedülvalóság Ura műveinek félelemmel vegyes csodálatába.

Valóban, ó, Testvér, ha elgondolkodunk minden teremtett dolgon, milliárdnyi tökéletes bölcsességnek leszünk tanúja, és milliárdnyi új és csodálatos igazságot tanulunk meg. Az egyik teremtett jelenség az álom. Lásd, mennyi titok rejlik benne, hány bölcsesség kincsestára, és mily sok világ rejtőzik mélyén. Figyeld meg, miként szunnyadsz egy házban, zárt ajtók mögött; s lám, hirtelen egy távoli városban találod magad, melybe anélkül lépsz be, hogy lábad mozdulna, vagy testedet fárasztanád; látsz, bár szemed nem használod; hallasz,

---

³⁸ Arab költemény.

³⁹ Korán 50:22

holott nem fülelsz; beszélsz, pedig nyelved sincs. És talán tíz évvel később a külső világban is meglátod azon dolgokat, mikről ma álmodtál.

Nos hát, sok bölcsességről lehet elgondolkodni az álom kapcsán, melyeket valós magukban csak ezen Völgy lakói érthetnek meg. Először is, mi ez a világ, ahol szem és fül és kéz és nyelv nélkül van az ember, és mégis használja mindegyiket? Másodsor, hogy van az, hogy a külső világban ma látod meg egy álom hatását, mi pedig az álom világában úgy tíz éve pergett le előtted? Gondolkozz el e két világ közötti különbségen és a titkokon, miket rejtenek, hogy mennyei megerősítést és égi felfedezéseket nyerhess, és beléphess a szentség tartományába.

Isten, a Magasztos azért helyezte ezen jeleket az emberekbe, hogy a filozófusok a túlnani élet titkait meg ne tagadhassák, sem le ne kicsinyellhessék azt, mi nekik ígértetett. Mert vannak, akik csak az észre hagyatkoznak, és tagadják azt, mit észérvekkel meg nem érthetnek, holott erőtlén elmék soha meg nem ragadhatják azon dolgokat, melyekről beszéltünk, hanem csak a Legfelső, Isteni Értelem foghatja fel őket:

Hogyan is tudná az esendő elme felfogni a Koránt,
Vagy a pók hálójába csalni a főnixet?¹³

A csodálat völgyében mindezen állapotnak szemtanúja kell legyen, és az utazó minden pillanatban több után kutat, s ki nem fárad. Ezért mondotta az Elsők s Végzők Ura⁴⁰, mikoron a szemlélődés fokait meghatározta és csodálatát kifejezte: „Ó, Uram, növeld az Irántad való csodálatomat!”

Hasonlóképpen, elmélkedj el az ember teremtésének tökéletességén, és hogy mindezen létsíkok és állapotok felgöngyölítették és elrejtettek bensőjében.

Apró formának hiszed-é csupán magad,
Mikor a világegyetem rejtezik összecsukottan benned?⁴¹

Ezért hát, munkálkodnunk kell azon, hogy az állati állapotot megsemmisítsük, mígnem napvilágra kerül az emberként való lét jelentése.

Így, hogy Loqman, ki ivott a bölcsesség forrásából és megízlelte a kegyelem vizeit, midőn fiának, Nászánnak a feltámadás és halál síkját kívánta bizonyítani, az álmat hozta fel bizonyítéknak és példának. Felidézzük ezt ehelyütt, hogy e tünékeny Szolgán keresztül fennmaradhasson egy emlék az Isteni Egység iskolájának azon ifjáról, a tanítás művészetének és a Tökéletesnek azon bölcséről. Így szólt: „Ó, fiam, ha képes vagy arra, hogy ne aludjál, arra is képes vagy, hogy ne halj meg. És ha képes vagy arra, hogy ne serkenj fel, miután aludtál, akkor arra is képes leszel, hogy a halál után ne támadj fel.”

Ó, barátom, a szív az örök misztériumok lakhelye, ne tedd azt a mulandó képzelgések otthonává; drága élted kincsét ne pocskold e gyorsan elmúló világgal való foglalkozásra. A szentség világából jössz - ne kösd szíved a földhöz; a[z Istenhez való] közelség udvarában lakozol - ne válaszd a por honát.

Összegezve, vége nincs ez állomások leírásának, de a föld népei oly sok fájdalmat zúdítottak e Szolgára, hogy nincs Ő olyan hangulatban, hogy folytatni tudná:

A mese még nem ért véget, és szívemben nincs erő folytatni,
Ezért hát legyetek kegyesek megbocsátani.¹⁶

⁴⁰ Alinak, Mohamed utódjának egyik címe.

⁴¹ Ali.

A toll jajgat, és a tinta könnyeket hullat, és a szív folyója⁴² vérhullámokban dobog. „Nem ér bennünket semmi más, csak az, mit Isten előírt nekünk.”⁴³ Béke legyen azzal, ki követi az Egyenes Utat!

És miután az utazó felhágott a csodálat magasságos csúcsaira, elérkezik

AZ IGAZI SZEGÉNYSÉG ÉS TÖKÉLETES SEMMI VÖLGYÉBE

Ez az ének való meghalás és az Istenben való élés állapota, az énben való szegénységé, és a Vágyottban való gazdagságé. A szegénység itt azt jelenti, hogy szegény a teremtett világ dolgaiban, és gazdag Isten világának dolgaiban. Mert mikor az igazi szerető és odaadó barát a Szeretett színe elé jut, Szerelmese szikrázó szépségéből és a szerető szívének tűzéből égető láng születik, és felperzsel minden fátylat és leplet. Igen, mindene, mivel rendelkezik, szívetől a bőréig, lángba borul, hogy nem marad más, csak a Barát.

Mikoron feltárultak az Időtlen Úr tulajdonságai,
Porrá égette Mózes a földi dolgokat.¹⁶

Ki elérte ez állapotot, megszenteltetett az mindentől, mi e világhoz tartozik. Ezért, hogy nem számít, ha azok, kik az Ő jelenlétének tengeréhez eljutottak, e mulandó világ semmilyen korlátozott tárgyával, lettlégyen az akár külső gazdagság, akár egyéni vélemény, nem rendelkeznek. Mert mit a teremtmények bírnak, azt saját korlátaik határolják be, és mi az Igaz Istené, megszentelt az ezektől; mélyen el kell gondolkodni e kijelentésen, hogy célja világossá válják. „A tiszta hitűek olyan kupából isznak, amelyben [a borhoz] kevert víz kámforral [fűszerezett]...”⁴⁴ Ha a „kámfor” szó jelentése megvilágosodik, nyilvánvalóvá lesz a valódi szándék. Ez az állapot azon szegénység, melyről megmondatott: „A szegénység az Én dicsőségem”⁴⁵. A belső és külső szegénységnek pedig sok fokozata és jelentése van, melyeket nem tartottam szükségesnek itt említeni; ezért megőriztem őket egy másik időre, aszerint, mit Isten kíván, és a sors megpecsétel.

Ez az a sík, ahol minden teremtett dolog (Kullu Sej) még meglévő maradéka is lerontatik az utazóban, és az örökkévalóság láthatárán kiemelkedik a sötétségből az Isteni Arc, és nyilvánvalóvá válik a „Mindenki mulandó, aki a földön van, ám Urad ... orcája”⁴⁶ ige jelentése.

Ó, barátom, figyelmezz szíveddel és lelkeddel a szellem dallamaira, és őrizd őket, mint szemed világát. Mert a mennyei bölcsességek, miként a tavaszi fellegek, nem záporoznak örökké alá az emberi szív talajára; s bár a Mindenek Felett Bőséges kegyelme soha el nem csitul és meg nem szűnik, mégis, minden időnek és korszaknak egy bizonyos rész juttatik, és egy bizonyos bőség rendeltetik, adott mérték szerint. „Nincs semmi sem, aminek a tárháza nem Nálunk lenne. És csak meghatározott mértékben küldjük le azt.”⁴⁷ A Szeretett kegyének fellege csak a lélek kertjét öntözi, s ez ajándékot csak tavasszal záporoztatja alá. Más évszakok e legnagyobb kegyelemből nem részesülnek, sem kopár földek e jótéteményből.

⁴² Szó szerint egy turkesztáni folyó, a Dzsájhun.

⁴³ Korán 9:51

⁴⁴ Korán 76:5

⁴⁵ Mohamed.

⁴⁶ Korán 55:26-27

⁴⁷ Korán 15:21

Ó, testvérem! Nem minden tenger terem gyöngyöt; nem minden ág hajt virágot, s olyanon a fülemüle sem dalol. Ezért hát, mielőtt a titokzatos paradicsom fülemüléje visszaszárnnyal Isten kertjébe és a mennyei reggel napsugaraival visszatérnek az Igazság Napjához, gyürkőzz neki, hogy a halandó világ e szemétdombjában tán elkaphass egy fuvallatot az örök kert illatából, s mindörökkön e város népének árnyékában lakozhass. És mikor elérted e legmagasabb állapotot, és felértél e leghatalmasabb síkra, akkor megpillantod Azt, Akit szeretsz, és el fogsz feledkezni minden másról.

A Szeretett ragyog kapun és falon,
Ó, látó emberek, fátyol nem takarja.¹¹

Ím, magad mögött hagyta az élet cseppjét, és elérte az Életadó tengeréhez. Ez az a cél, mit kívántál; ha ez Isten akarata, el is éred majd azt.

Ebben a városban még a fény fátylái is széthasíthatnak és elenyésznek. „Szépségét nem fátyolozza más, csak fény, Arca egyetlen takarója a kinyilatkoztatás.”²⁸ Mily furcsa, hogy míg az Imádott olyan látható, mint a Nap, a tudatlanok mégis talmi díszeket és értéktelen fémeket hajszoznak. Igen, kinyilatkoztatásának ereje elfedte Őt, és elrejtette Őt ragyogásának teljessége.

Mint a nap, ragyogott a fénye,
De jaj, vakok városához ére.¹⁴

Az utazó ebben a Völgyben maga mögött hagyja a „Lét és Megnyilvánulás egyedüliségének”⁴⁸ állomásait, s olyan egyedüliséghez ér el, mely megszentelten áll e két állapot fölött. E témát egyedül az elragadtatottság foghatja át, szó vagy érvelés nem; és az, aki az utazás ezen állomásán lakozott, vagy elkapott egy fuvallatot ezen kertvidékből, tudja, miről beszélünk.

Az utazónak mindezen utazás folyamán törekednie kell arra, hogy hajszálnyit se tévelyedjék el a „Törvénytől”, mert ez az „Ösvény” titka és az „Igazság” fájának gyümölcse⁴⁹; és minden egyes lépcsőfokon a parancsolatoknak való engedelmesség köpönyegébe kell kapaszkodnia, és szilárdan kell fognia a minden tiltott dolog elkerülésének kötelét, hogy a Törvény kelyhéből tápláltathassék, és bevezetethessék az Igazság titkaiba.

Ha e Szolga bármely kijelentése nem érthető, vagy gondolati zavarhoz vezet, újra meg kell azt kérdezni tőle, hogy semmi kétely ne maradhasson, és a jelentés oly tiszta lehessen, mint a Kedves Arca, mely a „Dicséretes Rangból”⁵⁰ sugárzik elő.

Az idő világában ezen utazásoknak nincs látható vége, de az elfogulatlan vándor - ha alászáll reá a láthatatlan megerősítés és az Ügy Védnöke (a Megnyilvánulás) segíti őt -, ezen hét lépcsőfokot hét lépéssel megjárhatja, sőt hét lélegzettel, vagy akár egyetlen eggyel is, ha Isten úgy akarja és kívánja. És ezt „az Ő kegyelméből, melyet azon szolgálóinak adományoz, kiknek kedve tartja”⁵¹.

⁴⁸ Panteizmus, szufi doktrína, melyet a következő formulából vezettek le: "Csak Isten létezik; benne van minden dologban, és minden dolog Őbenne van".

⁴⁹ A három kifejezés a szufi élet három lépcsőfokára utal: 1. sáriát, avagy Vallási Törvények; 2. táriqát, azaz Ösvény, melyen a misztikus kereső az igaz Isten felé halad, ehhez a lépcsőfokhoz tartozik a remeteélet is; és 3. háqiqát, tehát Igazság, mely a szufik számára az utazás végcélja annak egész folyamán. Bahá'u'lláh azt tanítja, hogy bizonyos szufik elképzeléseivel szemben, akik saját magukat az Igazság keresésében törvényen fölül állóknak hiszik, a vallási Törvények betartása alapvető fontosságú.

⁵⁰ *Máqam-i-Mahmud*, Korán 17:79

⁵¹ Korán 2:84 (?)

Azok, kik az egyedülvalóság mennyországában lebegnek, és elérik a Tökéletes tengerét, ezt a várost - mely az Istenben való élés állapota - a misztikus dolgok tudói legemelkedettebb állásának tartják, és a szerelmesek legtávolabbi honának. De a titkok óceánja ezen múlandó Szolgájának ezen állapot az első kapu az ember szívének fellegvárán, vagyis, az ember első ajtaja a szív városába; és a szív négy állapottal rendelkezik, melyet szívesen elősorolunk, ha rokon lelket találunk.

Mikor a toll mozgásba lendült, hogy leírja ez állapotot,
Darabokra tört, és a lap meghasadt.¹⁴

Béke!⁵²

Ó, barátom! Az egyedüliség sivatagának e gazelláját sok véreb üldözi; és az örökkévaló kert e rigója után száz karom kap. Kegyetlen hollók várják Isten mennyországainak e madarát, és az irigység vadásza leselkedik a szeretet mezejének e szarvasára.

Ó, sejk! Erőfeszítéseidből formálj poharat, hátha megvédheti az e lángot az ellenséges szelektől; bár e fény arra vágyódik, hogy az Úr lámpásában loboghasson és a szellem üveggömbjében ragyoghassék. Mert a fej, melyet Isten szeretetéért emelnek fel, bizonyosan legördül a kardtól, az élet, melyet a vágyódás táplál, bizton feláldoztatik, és a szív, mely emlékezik a Szeretetre, vértől fog patakozni. Milyen igaz a mondás:

Élj szeretettől mentesen, mert annak békéje maga a gyötrellem,
Kezdeté fájdalom, vége halál.³⁸

Béke legyen azzal, ki követi az Egyenes Utat!

* * * * *

Meggondoltuk azokat, miket a perzsául gondzsok-ek nevezett egyszerű madár (veréb) értelmezéséről írtál⁵³. Úgy látjuk, jártas vagy a misztikus igazságban. Ugyanakkor, minden betűhöz minden síkon azon síkra jellemző jelentés társul. Valóban, az utazó minden névben új titkot lel, és rejtélyt minden betűben. Az egyik értelmezésben ezek a betűk a szentségre utalnak.

A *kaf* vagy *gaf* („k” vagy „g”) a *koffe* („szabad”) szóra utal, vagyis „Szabadítsd meg magad mindentől, mit vágyad kíván; s indulj Urad felé”.

A *nun* betű annyi, mint *názze* („megtisztítani”), azaz „Tisztítsd meg magad mindentől Rajta kívül, hogy élted szeretetéért áldozhasd”.

A *dzsim* a *dzsaneb*-ra utal („visszahúzódni”), tehát „Húzdj hátra az Igaz Isten küszöbétől, ha még földi tulajdonságokat hordozol magadban”.

A *sin* betű *uskur*-t („köszönet”) jelent -- „Mondj köszönetet Uradnak az Ő földjén, hogy megáldhasson Ő az Ő mennyországában; bár az egyedüliség világában ez a menny ugyanaz, mint az Ő földje”.

A *kafismét koffe*, annyi, mint „Vesd le magadról a korlátozottság leplét, hogy megtudhasd a Szentség állapotairól, mit eleddig nem tudhattál”.⁵⁴

⁵² "Béke": Értekezés lezárására használt kifejezés.

⁵³ Perzsául a szót öt betűvel írják le, ezek: G, N, DZS, S, és K, vagyis gáf, nun, dzsim, sin és káf.

⁵⁴ Az idézetek az iszlám tanításaiból valók.

Ha figyelmeznél e halandó Madár⁵⁵ dallamaira, felkutatnád a halhatatlan kelyhet, és
nem érintenéd többé a mulandó kupákat.
Béke legyen azokkal, kik az Egyenes Úton járnak!

---

⁵⁵ Bahá'u'lláh-ra vonatkozó utalás, hagyományos perzsa stílusban.

A NÉGY VÖLGY

Ő az Erős, a Hőn Szeretett!

Ó, igazság fénye, Heszam-i-Dín, a bőkezű,
Nem nemzett még a világ herceget, hozzád mérhető!¹

Azon tünődöm, miért szakadt meg a szeretet köteléke oly hirtelen, s tört meg a barátság szilárd frigye. Isten őrizz, megfogyott volna az Én rajongásom, vagy tán elsekélyesedett mély érzelmem irántad, hogy így elfeledtél Engem, és kitöröltél gondolataidból?

Mely hibám készítetted arra, hogy megvonjad tőlem kegyeidet?
Talán mert alantasak vagyunk és te oly magasan állsz?²

Vagy talán egyetlen nyilvánzó megfutamított volna a csatából?³ Nem mondták neked, hogy hűségre kötelezett az, aki a misztikus utat követi, amely az igazi vezető az Ő Szent Színéhez? „Akik azt mondják: ‘A mi Urunk Isten’, aztán egyenesen járnak - azokhoz lejönnek az angyalok...”⁴

Hasonlóképpen, így szólt az Úr: „Járj hát az egyenes úton, amiképpen parancsot kaptál.”⁵ Ezért, kötelező ez az útirány azoknak, akik az Isten színe előtt lakoznak.

Teszem, ahogy parancsoltatott, és meghozom neked a hírt,
legyen feléd az tanács vagy támadás.⁶

Noha leveleimre ez idáig választ nem kaptam, s ellenkezik a bölcsek gyakorlatával, hogy tiszteletemet újra kifejezzem, de ez az új szeretet eltöröl minden régi törvényt és szokást.

Ne mondj nekünk Leila vagy Medzsun kínjáról történetet,
Szereteted elfeledtette a világgal a régmúlt szerelmeket.
Mikor nevedet zengte minden ajak, a szerelmesek felkapták azt,
És kik szóltak vagy hallották, arra ropták az ütemet.⁷

Az isteni bölcsességről és a mennyei tanácsról pedig [Rúmi így beszél]:

Minden holdtöltekor, ó, szerelmem, három napra megbolondulok;
Ma van az első nap ezek közt - Ezért is látod, hogy boldog vagyok.

Halljuk, hogy Tabrizba vitt utad és Tifliszbe, a tudást terjesztendő, vagy hogy ehhez hasonló nemes cél vezérelt Szánándádsz-ba.^{8 9}

Ó, kiváló Barátom! Négy fajtája van azoknak, akik a misztikus úton haladnak. Leírom ezeket tömören, hogy tisztán láthasd az egyes fajták fokozatait és tulajdonságait.

AZ ELSŐ VÖLGY

Ha az utazók az Elérni Kívánt (Máqszud) célját keresik, ez az állapot az énhez kötődik - de ahhoz az énhez, amely „Az Isten Énje, amely Őbenne áll, törvényekkel.”¹⁰

¹ Rúmi: *Masznavi*.

² Szádi, a Sirázba való Muszlih-ad-Dín (kb. 1184-1291), a *Gulisztán* és más költői művek híres szerzője.

³ Perzsa közmondás, amely olyan embert jellemez, aki könnyen feladja a küzdelmet. Ez alkalommal azt sugalmazza, hogy a sejk saját helyzetét, misztikus vezetőként, érezte veszélyeztetve azért, hogy Bahá'u'lláh neki tanítja az új igazságot.

⁴ Korán 41:30

⁵ Korán 11:112; 42:15

⁶ Szádi

⁷ uo.

⁸ Szenna, a perzsi Kurdisztán fővárosa.

⁹ A Négy völgy előszavát a legkifinomultabb perzsa levélírói stílusban írta Szerzője. A klasszikus perzsa levélírás szabályai megkövetelik az idézeteket irodalmi művekből, valamint a tartós szeretet bizonygatását a címzett iránt, akit az író elhanyagolása miatt korholnak.

Ezen a szinten az én nem megvetésre, hanem szeretetre méltó, szívesen látott és nem kell azt kerülni. Ámbár kezdetben ez a szint a vizsály országa, de a dicsőség trónjának elérésével végződik. Ahogy mondták: „Ó, ezen nap Ábrahámja, ó, Barát, a Szellem Ábrahámja! Öld meg ezt a négy ragadozó madarat”¹¹, hogy a halál utáni élet talánya megoldódjon.

Ez a szintje annak a léleknek, akiben kedvét leli az Isten. Fordulj e vershez:

„Te nyugtot lelt lélek! Térj vissza Uradhoz, elégedetten, szívesen látva.”¹²

amely így végződik:

„lépj szolgálói közé, és lépj a Paradicsomba!”¹²

Ennek a szintnek sok jele, számtalan bizonyítéka van. Ezért megmondatott: „És megmutatjuk nekik a jeleinket a föld tájain és saját magukban, hogy nyilvánvalóvá legyen a számukra, hogy ez az Igazság”¹³, és hogy nincs más Isten, csak Ő.

Az egyénnek ezért a saját énjének könyvét kell elolvasnia, nem pedig valami értekezést a retorikáról. Ezért mondta így: „Olvasd föl az írásodat! Elegendő vagy ma saját magad, hogy számot adjál önmagad ellen!”¹⁴

Mesélnek egy történetet egy tudós misztikusról, akinek vándorútján egy tanult nyelvész volt az útítársa. Elérkeztek a Dicsőség Tengerének partjára. A misztikus egyenesen a hullámokba vetette magát, mialatt a nyelvész belevezett okoskodásaiba, melyek olyanok voltak, mint a vízre írott szavak. A misztikus megszólította: „Miért nem követsz?” A nyelvész így felelt: „Ó, testvér, nem merek egy lépést sem tenni. Vissza kell mennem.” A misztikus felkiáltott: „Felejtsd el, amit Szibáráih és Qáuláráih és Ibn-i-Málik¹⁵ könyvében olvastál, és kelj át a vízre.”

Az én halála szükséges itt, nem retorika:
Válj semmivé hát és járj a hullámokon.¹⁶

Hasonlóképpen, meg van írva: „És ne legyetek hasonlóak azokhoz, akik elfelejtették Istent, s Ő ezért elfeledtette velük önmagukat. Ők a gonoszak.”¹⁷

A MÁSODIK VÖLGY

Ha a vándor célja a Dicséretes (Mahmud)¹⁸ lakhelye, ez az eredendő értelem állapota, amelyet a Próféta és a Legnagyobb Pilléreként¹⁹ ismerünk. Itt az értelem az isteni és egyetemes elmét jelöli, amelynek uralma világosságba borít minden teremtett dolgot - de ez nem utal valamiféle gyengélkedő elmére; mert úgy van ez, ahogy a bölcs Szánaí írta:

Hogyan is tudná az esendő elme felfogni a Koránt,
Vagy a pók hálójába csalni a főnixet?
Azt akarod, hogy értelmed törbe ne ejtsen?
Tanítsd meg neki Isten szerelmének tudományát!

Ezen a szinten számos megpróbáltatással és kudarccal találkozik a vándor. Most az égbe emeltetik fel, majd a mélységbe vetetik. Ahogy azt már megmondták ezelőtt: Most a dicsőség csúcsára emelsz, majd újra a

---

¹⁰ Hádísz.

¹¹ A *Masznavi*. Rúmi négy gonosz madár történetét mondja el, amelyek, miután elpusztítják őket, négy jóságos madárrá változnak át. Az allegória a rossz tulajdonságok leküzdésére és azok jóval való helyettesítésére vonatkozik.

¹² Korán 89:27-30

¹³ Korán 41:53

¹⁴ Korán 17:14

¹⁵ Híres nyelvészeti és retorikai írók.

¹⁶ A *Masznavi*.

¹⁷ Korán 59:19

¹⁸ Isten egyik tulajdonsága és Mohamed egyik címe.

¹⁹ *Máqam-i-Mahmud* - Dicséretes Rang - azon Próféta, akik állandósággal ruháztattak fel.

legmélyebb szakadékba vetsz.” A rejtély, mely ennek a szintnek a kincse, a Barlang szúrájának itt következő szent versében tárul elénk:²⁰

„És látod a Napot, amikor fölkel, hogy a barlangjuktól jobbra hajlik el, és amikor lenyugszik, akkor balra halad el mellettük, ők pedig a [barlang] öblös belsejében vannak. Ez jel Isten [csodás] jelei között. Akit Isten vezet, az az igaz úton vezetetik. Akit pedig tévútra vezet, annak nem találsz gyámolítót, aki az igaz útra vezetné.”

Ha az ember tudná, hogy mi rejtőzik ebben az egyetlen versben, az bizony elegendő lenne számára. Ezért szólott így, az ilyenek dicséretére: „férfiak, akiknek nem tereli el a figyelmét semmiféle kalmárkodás és adás[vétel] attól, hogy megemlékezzenek Istenről.”²¹

Ez az állapot ruházza az emberre a tudás igazi értékét, s szabadítja meg a megpróbáltatásoktól. Ebben az országban a tudást kutatni lényegtelen, mert az ezen a síkon utazóknak adott útmutatásról Ő ezt mondta: „Féljétek Isten! Isten tanít benneteket.”²² És ismét: „A tudás olyan fény, amelyet az Isten azok szívébe vet, akikébe akar.”²³

Ezért, készítse az ember elő a szívét, hogy méltó lehessen az a mennyei kegy alászálltára, és hogy a könnyörületesség edényéből a bőkezűség Pohárnoka innia adjon az adományok borából. „Efféle cél érdekében munkálkodjanak a munkálkodók!”²⁴

És most kell mondanom: „Istenhez tartozunk, s Hozzá fogunk [majdan] visszatérni.”²⁵

A HARMADIK VÖLGY

Ha a szerelmes vándorok a Vonzó Lény (Mádzshub) közelében kívánnak élni²⁶, nincs olyan lélek, amely ezen a Királyi Trónon lakozhatna a szeretet szépségén kívül. Ezt az országot nem szabad szavakkal lefesteni.

E világot s azt is kerüli a szerelem,
Őrütségek tombolnak benne, hetvenketten.
A szerelem lantosa pengeti, ím, e balladát:
A szolgaság rabiga, a királyi rang árulás.²⁷

Ez a szint megköveteli a tiszta érzéseket és a barátkozás ragyogó áradatát. A Barlang ezen lakóiról írva ezeket mondta: „Nem vágnak elébe a szóval és parancsa szerint cselekszenek.”²⁸

Ezen a szinten sem az érv uralma, sem az ‘én’ hatalma nem elég. Ezért kérdezte Isten egyik Prófétája: „Ó, Uram, hogyan érhetünk el Téged?” S megérkezett a válasz: „Hagyd magad mögött énedet és azután közelíts Felém!”

Ezek azok az emberek, akik a legszerényebb helyet is a dicsőség trónjának tekintik, s számukra a szépség lugasa mit sem különbözik a Szeretett ügyéért vívott harc csataterétől. Ennek a szintnek lakói nem szavakkal beszélnek, hanem harci ménjeiket sarkantyúzzák. Nem látnak mást, csak a Szeretett Lény belső valóságát. Számukra minden értelmes szó értelmetlen, s értelmetlen szavak jelentéssel telnek meg. Nem tudják az egyik ágat vagy részt a másiktól megkülönböztetni. Nekik a délibáb az igazi folyó, nekik az elutazás a visszatérés. Ezért mondatott:

Szépséged híre elért a remete völgyébe;
Bolondulván, ahol a borokat veszik és eladják, a Kocsmát kereste,
Szerelmed lerombolta a türelem erődjét,
Fájdalmad eltorlaszolta szilárdan a kaput, a reményt.²⁹

E birodalomban, bizony, haszontalan az oktatás.

²⁰ Korán 18:17 Utalás a tökéletes hit állapotára. A Barlang lakóit a korai keresztény vértanúkkal azonosítják.

²¹ Korán 24:37

²² Korán 2:282

²³ Hádísz.

²⁴ Korán 37:61

²⁵ Korán 2:156

²⁶ Isten azon tulajdonsága, amely minden teremtményt Magához vonz.

²⁷ A *Masznavi*.

²⁸ Korán 21:27

²⁹ Szádí.

A szerelmes tanára a Kedvese szépsége,
Az Orcája a leckéje és egyetlen könyve.
Megtanulni csodálkozni, és sóvárogva szeretni, kötelességük,
Nem tudós fejezetekre vagy szürke témákra pillant szemük.
A lánc, mely béklyózza őket, az Ő pézsmá-illatú haja,
A Ciklikus Elmélet³⁰ nekik a Hozzá vezető létra csupán egy foka.³¹

Itt egy könyörgés következik Istenhez, a Magasztoshoz, a Dicsőségeshez:

Ó, Urunk! Te vagy, Akinek bőkezűsége kívánságokat teljesít!
Előtted állok, Kívüled mindent elfelejtve.
Szabaduljon meg a vágytól és alacsony agyagtól
Szellemem tudásának porszeme;
Add, hogy a Te ősi ajándékod, a bölcsesség ezen csöppje,
Egyesüljön hatalmas tengereddel.³²

Így szólok tehát: Istenen kívül nincs erő, Aki a Védelmező, az Önmagától Létező.³³

A NEGYEDIK VÖLGY

Ha a misztikus tudók azok közül valók, akik elérkeztek a Szeretett Lény (Máhbub) szépségéhez, ez a szint a tudatosság csúcspontja és az isteni vezérlés titka. Ezen rejtély középpontja: „Isten azt teszi, amit akar.”³⁴

Ha a Föld és az Ég lakói a Trombita megszólalásának napjáig próbálnák is megfejteni ezen ragyogó utalást, ezen sötétlő talányt, mégsem értenék meg egyetlen betűjét sem, mert ez Isten megváltozhatatlan parancsának szintje, az Ő előre elrendelt rejtélye. Ezért, mikor a keresők erről kérdezték, Ő ezt felelte: „Ez egy feneketlen tenger, amelyet senki soha fel nem mérhet.”³⁵ És ismét kérdezték, s Ő ezt válaszolta: „Ez a legsötétebb éjszaka, amelyen át senki nem találja útját.”

Aki ismerné ezt a titkot, úgy bizonyosan elrejténé, mert keresztre feszítenék, ha annak legkisebb nyomát feltárná. Mégis, az Élő Istenre mondom, ha lenne egy igaz kereső, feltárnám azt néki; mert ahogy mondták: „A szeretet olyan világosság, amely soha nem lakozik a félelem által uralt szívben.”

Valóban, a vándor, akit útja Istenhez, a hófehér ösvényen lévő Karmazsin Oszlophoz vezet, mennyei célját soha nem éri el, ha nem válik meg mindentől, ami az emberek tulajdona: „És ha nem fél az Istentől, Isten félelmet kelt benne minden dolog iránt; viszont minden dolog retteg attól, aki féli az Istent.”³⁶

---

³⁰ Abu Ali Szina(Avicenna, 980-1037) Ciklikus Elmélete, ahogy azt négysoros versében kifejezte:

Minden hasonlóság, minden forma, mely ma elpusztul,
Az Idő kincstárában biztonságosan meglapul,
Midőn a világ előző helyére visszaforgna,
A láthatatlanból annak arcát Ő visszahozza.

³¹ A *Masznaví*.

³² uo.

³³ Korán 18:39-ből.

³⁴ Korán 2:253, stb.

³⁵ Alinak tulajdonított mondás.

³⁶ Arab nyelvű idézet.

Beszélj perzsa nyelven, noha az arab jobban tetszik.
Sok nyelvnek parancsol a szerelmes.³⁷

Mily édes ez a rimelő verspár, amely élénk tár egy ilyen igazságot:

Lásd, mint kagyló, kinyílik szívünk, amint Ő a kegy gyöngyeit záporozza,
és nyitott célpont életünk, mikor a gyötrelem a nyilait szórja.

És ha nem lenne a Könyv törvényével ellenkező, valóban, arra hagynám vagyonom egy részét, aki megölne Engem. És örökösömmek nevezném; igen, részt adnék neki [tulajdonomból], köszönetemet ajánlanám, és szememet keze érintése által frissíteném fel. De mit tehetek? Nincs vagyonom, nincs hatalmam, és így rendelte ezt az Isten.³⁸

Úgy hiszem, megéreztem e pillanatban az Ő öltözetének³⁹ a Bahá Egyiptomból⁴⁰ szálló illatát, bizony, úgy tűnik, közel van Ő, bár az emberek távollévők hiszik.⁴¹ Lelkem érzi a Szeretett Lény által árasztott parfümöt, érzékelem megtelik drága Társam illatával.

Hosszú évek szerelmének kötelessége enged.
S mesél az elmúlt, boldog napokról történetet,
Hogy a föld s ég ma hangosan nevetessen,
És az boldogíthasson eszet, szívet és szemet.⁴²

Ez a teljes tudatosság és az én legteljesebb feladásának birodalma. Még a szeretet sem ösvény erre a területre, s a vágyódásnak nincs itt lakhelye; ezért mondják: „A szerelem fátyol a szerelmes és a szeretett lény között”. Itt a szerelem már akadály és korlát, s az Ő kivételével minden más csupán függöny. A bölcs Szánaí így írt:

A vágyakozó szív soha nem érheti el a szívek tolvaját
A szépség rózsájával nem lehet eggyé a szemfedős lélek.

Mert ez a Feltétlen Parancs birodalma, és mentes minden földi tulajdonságtól.

Ennek a palotának a magasztos lakói az elragadtatás udvarában a legteljesebb boldogsággal isteni hatalmat gyakorolnak, és királyi jogart birtokolnak. Az igazságosság magas trónjáról adják közre parancsaikat, s érdemei szerint küldenek le mindenkinek ajándékokat. Azok, akik isznak ebből a kehelyből, a ragyogás magasságos lugasában lakoznak az Időtlen Úr Trónja fölött, s a Hatalom Legfenségesebb Mennyországában, a Fennkölt Pavilonon belül ülnek: „és nem látnak ott sem Napot, sem Holdat”.⁴³

Itt a magas mennyek nincsenek ellentétben az alacsony földdel, s nem akarnak túltenni rajta, mert ez a könyörületesség országa, s nem a kiválóság birodalma. Bár e lelkek minden pillanatban egy új hivatalt töltenek be, állapotuk mégis változatlan marad. Ezért is írták erről a birodalomról: „Nincs olyan munka, mely visszatartaná Őt egy másiktól.”⁴⁴ S egy másik állapotról így szólnak: „Minden nap munkálkodik.”⁴⁵ Ez az az étel, amelyek íze nem változik, melynek színe nem módosul. Ha megízleled, bizonyos, hogy ezt a verset fogod zengeni: „Orcámat ... Afelé fordítom, Aki megteremtette az egeket és a földet. .. Nem félem azokat, akiket ti (istenek gyanánt) társítotok mellé.”⁴⁶ „És eképpen megmutattuk Ábrahámnak az egek és a föld birodalmát, hogy azokhoz tartozzék, akiknek szilárd bizonyosságuk van.”⁴⁷ Ezért dugd hát kezed kebeledbe, majd nyújtsd az hatalommal előre s lám, fényt fogsz találni az egész világnak.⁴⁸

³⁷ A *Masnaví*.

³⁸ A mű azelőtt nyilatkozott ki, hogy Bahá'u'lláh küldetését bejelentette volna. A következő sorok ennek az eseménynek a közelgésére utalnak.

³⁹ Szó szerint a *Há* öltözete, ahol a "h" betű a Bahá nevet képviseli.

⁴⁰ A Korán és a Biblia József-történetére utal.

⁴¹ Azokra utal, aki nem várták annak közeli eljövételét, "Akit Isten ki fog nyilvánítani".

⁴² A *Masnaví*.

⁴³ Korán 76:13

⁴⁴ Az idézet a Korán 55:29 egyik magyarázójától származik. Vö. a *Leszanul-Arab* című szótárral.

⁴⁵ Korán 55:29

⁴⁶ Korán 6:79-80

⁴⁷ Korán 6:75

⁴⁸ Korán 7:108, stb., s a hādízok .

Milyen kristálytisza ez a hűvös víz, melyet a Pohárnok hoz! Milyen csillogó ez a tiszta bor a Szeretett Lény kezében! Milyen ízletes ez a korty a mennyei Serlegből! Tegyen az jót azoknak, akik isznak belőle, ízleljék meg édes ízét s sajátítsák el tudományát.

Nem illő, hogy többet mondjak neked,
Mert a patak medre a tengert nem tarthatja.⁴⁹

Ennek a mondásnak talánya a Nagy Csalhatatlanság tárházában rejlik⁵⁰ és a hatalom kincstáraiban van elhelyezve. Szentebb ez a magyarázat drágaköveinél; és fölötte áll mindannak, amit a legkifinomultabb nyelv elmondhat.

Nagyra értékeli itt a csodálkozást, és a teljes szegénység elengedhetetlen. Ezért mondták ezt: „A szegénység az Én büszkeségem.”⁵¹ És ismét: „Van Istennek egy népe a dicsőség kupolája alatt, kiket a sugárzó szegénység rongyaiba rejtett el.”⁵² Ők azok, akik az Ő szemével látnak, az Ő fülével hallanak, ahogy ez a jól ismert hagyományban meg van írva.

E birodalomra vonatkozólag sok a hagyomány s a vers, amely általános, illetve különleges fontosságú, de elegendő kettő ezek közül, hogy világosságként szolgáljanak az értelem és a szív embereinek.

Első az Ő állítása: „Ó, szolgám! Engedelmeskedj Nekem és Hozzám hasonlóvá teszek. Mondom: ‘Légyen’ és van, s te ezt mondd: ‘Legyen’ és úgy lesz.

És a második: „Ó, Ádám fia! Ne keress magadnak más barátot, míg Engem meg nem találsz, s meglelsz majd közelemben bármikor, ha Engem kívánsz.”

Bármilyen fontos bizonyítékokat és csodálatos utalásokat soroltunk is fel itt, azok egyetlen Betűre, egyetlen Pontra vonatkoznak: „Isten szokásos eljárásának nem fogod föllelni a megváltoztatását.”⁵³

Korábban kezdtem ez a levelet, rád emlékezve, s mivel addig leveled nem ért el, a szemrehányás szavaival kezdtem. Most, újabb leveled elűzte ezt az érzést és arra készítetted, hogy írjak neked. Méltóságod iránt érzett szeretetéről írni szükségtelen. „Isten elégséges tanú!”⁵⁴ Őméltóságának, Mohamed sejknek - a Magasságos Isten áldja meg! - e két versre szorítkozom, kérem, juttassátok el neki:

Keresem a közelséged, drágább az, mint az édes egek;
Látom orcádat, mely még az Éden lugasainál is szebb.⁵⁵

Mikor rábízta tollamra a szeretet ezen üzenetét, az visszautasította e terhet, s elalélt. Mikor magához tért, így szólt: „Magasztaltassál! Megbánással fordulok Hozzád ismét és hívő vagyok a hívők között!”⁵⁶ Dicsérették az Isten, a világok Ura!

Mondjuk el, egy másik napon,
Az elválás fáj és elszomorít,
Hadd írjunk majd egy más módon
A szeretet titkairól - jobb ez így.
Ne szóljunk hát vérről, zajról, másról,
S ne mondjunk többet Sámsz-i-Tábrírról.⁵⁷

Béke legyen veled, s mindazokkal, kik körülötted vannak és akik veled találkoznak. Amit előbb írtam, a legyek tápláléka lett, olyan édes volt a tinta. Ahogy Szádi mondta: „Tartózkodom a további írástól, mert édes szavaim hozzám vonzották a legyeket.”

---

⁴⁹ A *Masznavi*.

⁵⁰ *Ismat-i-Kubrá*, az Isteni Megnyilvánulás változatlan tulajdonsága.

⁵¹ Mohamed.

⁵² Hádís.

⁵³ Korán 33:62; 48:23

⁵⁴ Korán 4:166

⁵⁵ Szádi.

⁵⁶ Korán 7:143

⁵⁷ Sámsz-i-Tábríz, a *szu*fi, aki erőteljesen befolyásolta Dzsálál-ad-Dín Rúmít, a tudományról a miszticizmusra irányítva figyelmét. Rúmí munkáinak nagy részét neki ajánlotta. Ezek a sorok a *Masznavi*-ből származnak.

És most már a kéz többet nem írhat, és könyörög, hogy ez már elég. Ezért mondom hát:
„Magasztaltassék a te Urad, a hatalom Ura! [Mennyire fölötte áll Ő annak], amit állítanak!”⁵⁸

---

⁵⁸ Korán 37:180

MUTATÓ AZ ARAB ÉS PERZSA SZAVAK ÁTÍRÁSÁHOZ

(a mutató az arab, illetve perzsa szavak átírását tartalmazza, az angol eredetiben található átírással együtt. A költők, illetve irodalmi utalások, szereplők, művek neveinek, címeinek átírását az 1978-as Világirodalmi Kisenciklopédiából vettük át. A Kisenciklopédia a Magyar Tudományos Akadémia átírási rendszerét használja. A magyar íráshoz képest két különbség van, az 'a' röviden ejtendő, a 'q' pedig egészen hátul ejtendő, 'g' és 'k' közötti hang.)

Magyar átírás

Abdur-Rahmán
Abu Ali Szina
Abu Áijub
Abu Eszmail Abdulláh Anszári
al-Gazalí
Ánszar
ázál
Barfurús
Báján
dáhr
Dzsálál-ad-Dín Rúmí
dzsaneb
Dzsábárut
Dzsájhun
dzsim
Eszmát-i-Kubrá
Eszrafil
Ezráel
Farid-ad-Dín Attár
gaf
gondzsesk
Goszije
Gulisztán
Hádisz
Hadzsi Abdulláh
Háfiz
háqiqát
Herat
Heszam-i-Dín
Husszein Ali
Ibn-i-Hádzseb
Ibn-i-Malik
kaf
Kaneqin
Kermánsáh
Khedr
koffe
Kuddús
Kullu Sej
Lahut
Leila
Leszanul-Arab
Loqman
Máhbub
Málákut
Mántequt-Teir
Máqam-i-Mahmud

Arab eredeti angol átírása

'Abdu'r-Rahmán
Abu-'Ali Síná
Abu Ayyúb
Abú Ismá'il Abdulláh Ansári
al-Ghazzalí
Ansár
azal
Bárfurúsh
Bayán
dah
Jalálu'd-Dín Rúmí
janib
Jabarút
Jayhún
jím
'Ismat-i-Kubra
Isráfil
'Izrá'il
Farídu'd-Dín 'Attár
gáf
gunjishk
Ghawthiyyih
Gulistán
Hadíth
Khájih 'Abdu'lláh
Háfiz
haqiqat
Hirát
Hisám-i-Dín
Husayn 'Alí
Ibn-i-Hájib
Ibn-i-Málík
káf
Khániqín
Kirmánsháh
Khidr
kuffi
Quddús
Kullu Shay'
Láhút
Laylí
Lisánu'l-Arab
Luqmán
Mahbúb
Malakút
Mantiqut-Tayr
Maqám-i-Mahmúd

Máqsud
Masznaví
Mauláná
Mázsduhub
Medzsmun
Mohjed-Din
Mollá Husszein
Monádzsát
Nászán
Naszut
nazze
Nizamí
nun
Qáuláváih
Rezván
Rubájját
Samsz-ad-Dín Mohamed
Sámsz-i-Tábríz
sáriát
sejk
sin
Siráz
Szádi Muszlih-ad-Dín
Szánai
Szánándádzs
szármád
Szibáváih
Szulejmánije
Tábríz
Táhere
táriqát
Tiflisz, Tbiliszi
uskur
zeman

Maqsúd
Mathnávi
Mawláná
Majdhúb
Majnún
Muhyi'd-Dín
Mullá Husayn
Munaját
Nathan
Násút
názzih
Nizámi
nún
Qawlavayh
Ridván
Rubá'yyát
Shamsu'd-Dín Muhammad
Shams-i-Tabríz
shari'at
shaykh
shín
Shiráz
Sa'dí Muslihu'd-Dín
Saná'i
Sanandaj
sarmad
Sibavayh
Sulaymáníyyih
Tábríz
Táhirih
tariqat
Tiflis
ushkur
zemán